

Til kamp mot sosial ulikhet

Sosial utjevning skal være et overordnet mål i Psykologforeningens satsing på forebygging for barn og unge.

TEKST Nina Strand

LANDSMØTET 2016 bestemte at forebygging for barn og unge skal være Psykologforeningens hovedsatsingsområde i den neste treårsperioden. I juni 2017 tok sentralstyret vedtaket videre: Alle forebyggingstiltak for barn og unge skal måles på om de fremmer utjevningen av sosiale forskjeller. På Psykologforeningens lederkonferanse i Sandefjord i november fikk foreningens lokallagsledere, sentralstyre og representanter for de tillitsvalgte høre spesialrådgiver i Psykologforeningen, Kari Frank, legge fram tenkningen som ligger til grunn.

– Det at Psykologforeningen har tatt standpunkt mot sosial ulikhet er unikt, og helt nytt.

Vi mener psykologer kan bidra til å demme opp for en utvikling som går i feil retning, sa Frank, som er saksansvarlig i arbeidet med å videreutvikle og konkretisere hovedsatsingsområdet.

Frank viste til Oppvekstrapporten 2017 med tittelen *Økte forskjeller – gjør det noe?* utgitt av Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Hvert tiende barn i Norge lever i dag i relativ fattigdom ifølge denne rapporten. Andelen har tredoblet seg sammenlignet med tall fra 2001. Rapporten viser at barn som lever i familier med lav sosioøkonomisk status, kan være utsatt for negative hendelser og marginalisering på en rekke livsarenaer. «Konsekvensene av

FRIMINUTT ved en skole på Holmlia sørøst i Oslo, kjent for sitt flerkulturelle skolemiljø. Foto: © Kerstin Mertens / Samfoto

negative barndomserfaringer er kumulative: Sannsynligheten for å havne i en marginalisert posisjon er klart høyere hvis familien du vokser opp i sliter med økonomi eller ressursknapphet.» konkluderer Oppvekstrapporten.

– Rapporten viser at en barndom varer i generasjoner, kommenterte Frank i foredraget på lederkonferansen.

Hun oppfordret psykologene til å bidra med sin kunnskap der barn og unge er: i familien, i barnehagen, på skolen og – ikke minst – når de møtes i fritiden.

– Fritidsaktiviteter gir muligheter for mestring. Psykologer må gjøre sitt for at det ikke blir en ekskluderingsarena i stedet, sa spesialrådgiveren til de rundt hundre deltakerne i konferansesalen.

SVAR PÅ SAMFUNNSUTVIKLINGEN

På kontoret i Psykologforeningen en måned senere tar Frank opp tråden fra lederkonferansen.

– Vedtaket om sosial utjevning er sentralstyrets svar på samfunnsutviklingen. Blant politikerne er det tverrpolitisk bekymring for økningen i antall fattige familier. Dette er ikke lenger politisk omstridt, sier spesialrådgiveren, og viser til at dagens blå-blå regjering har sosial utjevning som mål.

Forskning gir tydelig dokumentasjon på hva det gjør med oss å leve med knapphet, konstaterer Frank. Økonomisk stress kan få konsekvenser for hvordan en familie fungerer og lever sammen, for hvordan man klarer å ivareta barna og for hvilke avgjørelser som tas. Dette er perspektiver som må være til stede i psykologenes forståelse og kliniske arbeid, mener hun, samtidig som hun legger til at dette er en selvfølge for mange psykologer.

– Psykologforeningens visepresident Heidi Tessand forteller om hvordan hun fikk ny innsikt i hva en ung gutt slet med da hun kom hjem til ham, og oppdaget en ekstrem trangboddhet som ga dårlig søvn og lite ro for lekselesing, sier Frank, som mener terapitimer gjerne kan brukes til for eksempel å forberede et møte med NAV eller med barnevernet.

Frank oppfordrer psykologer til å dele sin kunnskap om konsekvensene av å leve med dårlig økonomi – enten det er i tverrfaglig samarbeid, i arbeid med høringsuttalelser eller i undervisning og fagformidling. Men uansett hvor mye vi forebygger, vil det alltid også være behov for behandling, understreker hun. Etter mange gode år som kliniker ser hun nå det meningsfulle i å jobbe mer med overordnede perspektiver og rammer.

– For hva er psykologien verdt hvis den ikke kan levere grunnlag for politikere og aktører for å legge til rette for humankapitalen, altså befolkningens helse, trivsel og livsutfoldelse?

SAMFUNNSANSVAR

På lederkonferansen kom det et spørsmål fra salen om Psykologforeningen ved å la sosial utjevning bli en overordnet målestokk, legger seg tett opp mot venstresidens politikk og retorikk. Diskusjonen fortsatte i pausen. Vi spør president i Psykologforeningen, Tor Levin Hofgaard, om hans kommentar til det. Han kan ikke møte Psykologtidsskriftet til intervju, men gir sine svar på epost.

– Høyre- eller venstreside i partipolitikken er underordnet for Psykologforeningen. Vårt samfunnsansvar er å formidle evidensbasert fagpolitikk uavhengig av partipolitikk. At vi gjør psykologiske sammenhenger tilgjengelige for beslutningstakere er det vesentlige, skriver han.

Hofgaard peker videre på at for første gang er barn mest utsatt for fattigdom. Det bekymrer forskere, byråkrater og politikere i alle norske »

SER FRAMOVER - Vi mener psykologer kan bidra til å demme opp for en utvikling som går i feil retning, sier spesialrådgiver i Psykologforeningen, Kari Frank. Foto: psykologforeningen.no

Psykologforeningens hovedsatsingsområde 2016-2019

- Vedtak på landsmøtet 2016: Forebygging for barn og unge skal være Psykologforeningens hovedsatsingsområde i den neste treårsperioden.
- Vedtak på sentralstyremøte juni 2017: Alle forebyggingstiltak for barn og unge skal måles på om de fremmer utjevningen av sosiale forskjeller.

SKEPTISK Rune Lauvanger er redd for at Psykologforeningen vil adoptere venstresidens kortstiktlige løsninger i sitt arbeid for sosial utjevning.
Foto: Nina Strand

partier. Regjeringen har i sin samarbeidsplattform slått fast at; «... Norge skal være et land med små forskjeller og minimal fattigdom» (Regjeringsplattformen, 2013:11). Høyre tar til orde for kamp mot utenforskap og skriver på sin nettside: «Et samfunn med muligheter for absolutt alle forutsetter at vi takler de grunnleggende årsakene til at ulikheter oppstår, ikke bare behandler symptomene.»

– Å ha sosial utjevning på dagsorden er å våge litt mer, kanskje å ta stilling på en annen måte enn Psykologforeningen tidligere har gjort. Hvordan ville historien dømme oss om ikke vi sier noe om dette? skriver han i e-posten.

Han er ikke redd for at tiltakene foreningen går inn for skal bli tolket i lys av partipolitikken.

– Psykologforeningens oppgave er å bidra til anvendelse av psykologers kompetanse i et tverrfaglig samfunnsoppdrag. Vi kan basere oss på forskning i psykologi, men også få frem psykologiske implikasjoner av forskning i andre fagfelt. Når det gjelder tiltaksnivå, tar vi utgangspunkt i handlingsplanen for hovedsatsningen vår, psykologisk teori, og aktuell forskning, blant annet.

– *En fagforening er laget for å fremme en bestemt yrkesgruppe. Har Psykologforeningen en tendens til å se psykologer som den beste løsningen på bekostning av andre relevante profesjoner?*

– Sjelden har vi fremmet tverrfaglighet mer enn nå. Sammen med andre yrkesgrupper blir vi nyttige samfunnsaktører både i og utenfor helsetjenesten. Med samarbeid med andre faggrupper og ved anvendelse av forskning fra mange disipliner, kan psykologer bidra til modernisering av tiltak for samfunnsmessig videreutvikling, svarer presidenten.

En vesentlig andel av barn som lever i fattigdom har ikke-norsk etnisk bakgrunn. Vi hører profesjonsstudenter klage over at de ikke lærer nok om slike temaer på studiet. Hofgaard er likevel ikke bekymret for at psykologenes flerkulturelle kompetanse ikke er god nok.

– Profesjonsstudiets viktigste mål er å utdanne psykologer som kan ta i bruk kunnskapen sin på både kjente og ukjente felt. Det ser vi at vi har lyktes med, siden vi finner psykologer i så varierte arbeidsfelt som

eksempelvis akutt psykisk helsevern, som rådgiver for rådmann i en kommune og i asylmottak. Hofgaard mener kultursensitivitet kreves i alle jobber psykologene er i.

– Og de skal selvsagt trenes i det, svarer Hofgaard, som påpeker at dagens flerkulturelle Norge krever en større grad av kompetanse på dette området enn tidligere.

Kunnskapen foreningen refererer til om sosial ulikhet legger stor vekt på familiens situasjon, at barnas hverdag og psykiske helse påvirkes av foreldrenes økonomi og tilknytning til arbeidslivet.

– *Må familierapi og sosialpsykologi styrkes i profesjonsutdanningen?*

– Kompetanse om kontekst fremheves i Psykologforeningens hovedsatsning. Noe av det viktigste universitetene nå kan bidra med, er å hjelpe studentene til å relatere teori, forskning og praksiserfaringer i studietida til aktuelle situasjoner i alt fra klinikk til veiledningstjeneste, systemutvikling og annet påvirkningsarbeid. Alle med embetseksamen i psykologi bør ha innsikt i, ikke bare kjennskap til, Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell, ifølge presidenten.

KRITISK

Det var Rune Lauvanger som tok ordet på Psykologforeningens lederkonferanse med en bekymring om at foreningens overordnede mål om sosial utjevning kunne være problematisk.

– Det er ikke satsing på sosial utjevning i seg selv som er problematisk, men at vedtaket ut fra forslagene som er kommet så langt, kan føre til en for ensidig og ukritisk bruk av venstresidens kortsiktlige løsninger, sier han. Med dette mener Lauvanger blant annet økte passive overføringer uten behovsprøving, som han mener er kostbare tiltak som kan virke mot sin hensikt ved å sementere sosiale forskjeller. Det kan ifølge Lauvanger også føre til at Psykologforeningen ikke lenger oppfattes som partipolitisk uavhengig, og heller ikke som tilstrekkelig vitenskapelig og nyansert.

– Skal vi ta tak i den viktige sosiale utjevningen, mener jeg vi også må våge å snakke om bredden av årsaker til sosiale forskjeller og relativ fattigdom. Om manglende deltagelse i arbeidslivet, om arbeidslivsdiskriminering på grunn av etnisitet, psykiske plager og «hull» i CV-en, om sosial og kulturell arv, familieplanlegging og økonomisk prioritering for å nevne noe, sier Lauvanger. ✘